

Պատասխանատու
Գովառնետ Թիֆլիսեցի

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻՈՅ

Նամակըն ուղղելի են
առ. Ղ. Գ. Պաղպաղեան

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՐԵՍՆԵՐՈՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԳ ՏԱՐԻ ԶՄԻՌՆԻՈՅ ՇԱԲԱԹ 14 ԱՊՐԻԼ 1879 ԹԻԻ 4116

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Երկու տարեկան աւելի է որ ընդհանուր զգացումն արթնացած է ազգայնութեան մէջ. առնալ որ արդէն հին դարերէ ի վեր կը վայելէն առանձին ինքնօրէն և անկախ վարչութիւն, կը լինան անկախ պահէլ զայն և հզօրացոյն տէրութեանց աշխարհակալութեան բաղձանաց ու իշխանաց որս չլինել. իսկ անոնք որ օտար ու չհամազգի տէրութեան հպատակ դարձած են, կը լինան իրենց ազգայնութիւնը անոր լծէն ազատել և ինքնօրէն վարուիլ: Առաջնոց կարգէն են Աֆղանք, Բիրմանք, Չուլուք, և այլ անթիւ փոքր տէրութիւններ. իսկ երկրորդ կարգէն են, Րուսներ, Բուլղարք, Սերվիացիք, Սեպեցիք, Ալպանիացիք, Բոսնիացիք և այլ անթիւ ազգայնութիւնք, յորոց ոմանք ի շնորհս մեծազօր տէրութեան Ռուսաց իրենց ազատութեան տէր եղան, ունեցան իրենց ազգային օրէնք, սահմանադրական վարչութիւնք և այլն. Հայք թէպէտեւ պահ մի այսպիսի ինքնավարական իշխանութեան ձև մի երազեցին ունենալ ի շնորհս Բերլինու Առաջածողոյն և հաստատութեամբ բարեխնամ տէրութեան Օսմանց, սակայն իրենց երազը չկատարեցաւ, և իսկապէս չյաջողեցաւ: Սոյն օգուտը միայն ունեցան որ անյաջողութենէն իրենց ազգային պայքարներն կրկնապատկեցան, ընդհանրապէս, միանգամայն և իրենց չափը ճանաչեցին և ուրիշ միջոցներու սկսան դիմել, այն է ուսանելն ու գիտութիւնները հիմն բռնել սոյն պայմանց, յատուկ դիրք մի տալ ազգայնութեան, դէպի յառաջդիմութիւն մղել զազգը իր տէրութեան միջոցաւ, անոր բարոյականութիւնը ուղղել, կրօնական ազգայնաս խորութիւնները վերցնելով բոլոր Հայկայ սերունդը ի մարմին կազմել և այսպէս քաղաքականութեան տալիք զօրութեան փոխարէնը ուսմամբ և գիտութեամբ լեցնել, որով միայն որեւէ ազգ

մի կարէ եւրոպական բարեկիրթ տէրութեանց համակրութիւնն ստանալ:

Դառնանք կրկին մեր ընդհանուր տեսութիւն: Այն ինքնօրէն ազգերն որ ունին ըսինք առանձին կառավարութիւն, այսու ամենայնիւ ազատ չեն, մանաւանդ ներկայ դարուս մէջ, մեծ ու զօրաւոր տէրութեանց հարուածներէն, այսպէս են վերոյիշեալ երեք կիսաբարձր տէրութիւններն Աֆրիկայ, Միջին Ասիոյ և Հնդկաստանի, երկու հզօր տէրութիւններ, այն է Անգլիոյ ու Ռուսիոյ, կարծես թէ բոլոր տիեզերքի ազգայնութեանց ճակատագիրն ձեռքերէն առած են, և ըստ կամի կը ջնան զանոնք փոփոխել, յեղաշրջել: Ռուսիոյ Թուրքական եւրոպիոյ մէջ կը վստահի իսկ Անգլիոյ Աֆրիկայ հարաւարդը և Միջին Ասիոյ ու Հնդկաստանի մէջ, Բիրմանիստանի Մէգալուն թագաւորը կը մեռնի, որդին կը յաջորդէ: Անգլիոյ կը ջնանայ նորա քով ազգայնութիւն ձեռք բերել այնպիսի պաշտօնէութիւն մի կազմելու որ արամադիր լինի սահմանադրական կառավարութեան ձևի խոթելու զտէրութիւնը. նոր թագաւորը կը մերժէ այսպիսի կառավարական նոր փորձերու ենթարկել իւր ավանդ. ճամբայ կուտայ անգլիացի պաշտօնէին, և կը սկսի ջարդել իւր ազգականներն որոնք աչք ունէին ավանդին և կը կասկածէր անոնց Անգլիացեաց հետ համախոհ լինելուն, Համանման պատճառաւ կուռի բռնուեցաւ նաև Աֆղանաց Շիր Ալի իշխանին հետ և հիմակ ևս որդւոյն հետ կը մաքառի և զոն տու ոտն փապուլ մայրաքաղաքին կը մտնայ: Իւր ազգեցութեան տակ ուզեց նաև ունենալ Չուլուի վայրագ տէրութիւնը, որոյ դէմ դրդուած է այժմ Անգլիոյ, բայց չկարծուիր թէ առանց մեծամեծ զոհեր դուռ բնելու, կարողանայ իւր փառախրական նպատակին հասնիլ: Թողունք օտարաց հետ եղած կռիւները, Անգլիոյ դահլիճը մեծ յուզման ենթակայ լինելու վախ կայ, յիշեալ երեք կիսաբարձր տէրութեանց հետ եղած ճակատամարտերը պատճառ պիտի

տան Պիքոնիֆիլոսի, եթէ ոչ անկմանը գոնէ նորա իշխող ազգեցութեան կոտորուելուն: Իւր հակառակորդները անքուն կը հսկեն և ասպարէզ պիտի նետուին նորա բռնած քաղաքականութեան դէմ մաքուր ելու, իրաւունք ունենալով իրենց նային երեսէ յառաջ եկած առևտրական ձախորդութիւնները և անթիւ գործաւորաց պարտաւ մնալը, որ մեծ մտաւանջութեան պատճառ կը լինի եւրոպական տէրութեանց մօտ. ըստ որում Թուրքիոյ պէս չեն խորհրդ նորա ժողովրդեան վիճակի մասին:

Քաղաքական ազատութեան պէտքը կարծես թէ աւելի զգալի եղած է Ռուսիոյ մէջ, ուր կը տիրէ միապետութիւնը: Ասկէ ծագումն առած է Նիկիթի-Պետլար- և Կոնստանտին- յեղափոխական ձգտումները, որոնք թէպէտ ընդհանրացան չեն, սակայն մեծ երկիւղու կասկած կայ ծաւալելու: Դրեւորէն զօրապետին և կայսեր կենաց դէմ դաւաճանութենէ յետոյ մայրաքաղաքին և ուրիշ գլխաւոր քաղաքացի մէջ պատերու վերայ կայցուած յայտագիրեր տեսնուեցան, որով յեղափոխութեան գլխաւորաց համար պատասխանատուութիւն կը պահանջէն վերջին քաղաքական սպանութեանց պատճառաւ, և կը սպառնան նոր վրէժխնդրութեանց ձեռնարկել, եթէ խտրել վարուելու լինին նոր ձերբակալուած Նիկիթիստներուն հետ: Ասոնց խուճերը բնաւ երկիւղ չեն ցուցնելու. Կոնստանտինու դէմ, եղբունական պաշտօնեայք կոյր գործիք եղած են իրենց գլխաւորաց հրամաններուն. ուսկէ կը կասկածուի ընդհանուր յեղափոխութիւն ծագելու: Ռոստոֆի մէջ այսպիսի շարժումներ մօտեցաւ պատահեցան, բայց անմիջապէս զօրաց միջամտութեամբ առաջն առնուեցան: Գէշն այն է որ յեղափոխական գաղափարներ մինչև անգամ տէրութեան պաշտօնատարաց մէջ մուտ գտած է, Թերեւս սոյն պատճառներէ յառաջ եկած է Տոն գետի Գաղախներուն արքունական տուրք վճարելը մերժելն:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱԶՄԱՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ԼԵՋՈՒԻ

Մարդ կային իրողութեանց մէջ անտեսանելի մը կայ, որ կարծես թէ՝ զանազան դասեր տարու կը կապէ, և որոնք մէկը մէկու հետ յարաբերութիւն ունին իրենց ծննդեան, ամսան, ընդարձակման և կորստեան մասին. վասն այս երեք փոփոխմունք իրարու կը յաջորդեն բնական աշխարհի վերաբերեալ ամեն բանի մէջ: Այսպէս մանուկը կը ծնի, կը մեծնայ, այր կը լայն և ետքը կամայ կամաց զառամութեան մէջ յալով վերջապէս օր մը կը մեռնի: Յայտնամ որ նիւթական տարերքը կը քայքային, և ըստ որից քայքայ գիտութիւնը նախազգացած է, և անկայն պիտի չլինայ անշուշտ վերջացնել (վասն ի կերելի թէ՝ այդ օրէնքները վերադարձուած են այն խորհրդոյ՝ որոյ գաղափարը Աստուած իրեն պահած է) իրենց սկիզբին մէջ ապրող մարդոց հետ նմանութիւն կը օտանան առ որս՝ իրար մերձաւորութիւն մը կը զգան և առ առաջն նոյն իրենց խորհրդաւոր օժանդակութիւնը կը ծայրեն: Ասկէ է որ սա գեղեցիկ խօսք կ'արարանայ. «Եկանքը բուն իսկ մահ» ան ծոյքն կը ծնի:

Եթէ այս մտքը բայց սքանչելի երևոյթը կալուածութիւն կայ տեսնելու, այն ալ լեզուագիտութեամբ միայն կրնայ ըլլալ. Դաւառաբար

բառի մը (idiome) ծնունդը և կազմութիւնը կը տեսնենք, անոր առաջին թոթովումները կը լսենք, կը տեսնենք նաև որ կ'ամրապնդի ու կը տարածուի, իւր հասունութեան ու շքեղութեան շրջանէն կ'անցնի, և յետոյ ագուս կամ անագան անոր անկմանը կը հասնինք և մեր աչաց տուլ և կուենանք անոր քայքայեալ տարերքը աստ, անդ ցրուած և ճարակ դարձած այլ դաւառաբարբառներու, որոնք նորա հետ միացած են, իւրաքանչիւրը՝ հովն քչուած այս բեկորներուն հետ ունեցած աւելի կամ նուազ մերձաւորութեան համեմատ:

Այսպէս եղաւ ահա իրաց ընթացքը աշխարհիս սկիզբէն ի վեր, անշուշտ բարեփոխուած բնութեան պարագայներէն, ժամանակէն, տեղէն և կազմութեանէն. բայց անվերել իւր հետեւութեանց մասին:

Լեզուները իրարու քոյր են, բայց առանց խիստ մերձաւորութեան: Յաճախ, դրացի ժողովուրդներու բաղմապատիկ յարաբերութիւններէ յառաջ եկած իրարու ծնունդ կամ ժառանգորդ, ընդարձակ խառնուրդի մը արդիւնքն եղան: Հոս տեղ ի հարկէ հարցում մը կը ծագի փիլիսոփային կամ լեզուագէտին մոտին մէջ. — որ արմատը ծնունդ տուաւ այս անհամար ճիւղերուն, որոնք ամբողջ երկրիս մակերևոյթը գրաւած են: Մայր լեզու մը որ լեզուաց նկատմամբ մարդկութեան մէջ եւ այլին գերը խաղացած է, արդեօք նախնական ստեղծագործութեան կը վերաբերի, կամ թէ ուրիշ

կերպ բնութեան արդեօք լեզուն աստուածային ծնունդ է՝ թէ մարդկային:

Այս մեծ խնդիրը (որ երբեք իւր վերջնական լուծումը չպիտի գտնէ, կը պնդենք, քանի որ միտքը միմիայն աւելի կամ նուազ, մասնաւոր հետեւանքներ և եթէ կրնայ հանել, առանց սկզբունք մը որ կարենայ քննադատութեան առջև դիմանալ) այս մեծ խնդիրը կը սենք, ամեն ժամանակի գիտունները և փիլիսոփայները բաժնած է, թէ և այդ գիտնոց և փիլիսոփայից ուսման, լեզուին բարձրագոյն գիւտը մարդուս մտաւորական կարողութենէն վեր գտնելով, կարծիք յայտնեցին թէ՝ Աստուած ինքը տուաւ Ազամին՝ լեզուն կեանքին հետ մէկ տեղ: Այլ ևս խորհեցան որ շարժումները և անյօդ ձայները (inarticulate) առաջին միջոցը եղան մարդոց՝ իրենց միտքը իրարու հաղորդելու, բայց ի տարմարանութեամբ և իմացականութեամբ, և իրենց ամեն զգայարանաց դիպող իրաց առնունք մը տալու հարկաւորութենէ կամ ստիպողութեամբ, իրենց ձայնին (voix) բնական հնչունները (sons) եղանակաւորեցին, և այս կերպով յաջողեցան խոսուիլ լեզուի մը ստացման հասնիլ: Սակայն այսու ամենայնիւ մեզ փոյթ չէ հոս, այս խնդրոյն լուծումը. մինչև հիմա եղած քննութեանց հետեւութիւնները բաւական են թէ նախնական լեզու մը կայ, երկնաւոր կամ ոչ, ասի ամեն վիճաբանութենէ վեր է, բայց եթէ հետքեր ալ ձգած է, երբեք քննութիւն մը չէ կըրցած մինչև հիմա ի լոյս հանել:

(Դարձակութիւնն էս վերջ : Տէս գրիւ 1115 :)

100. Անդամք իրաւունք ունին հարցումներ քննել պաշտօնէից , և ասոնք ևս պարտաւոր են հարցմանցը պատասխանել :

101. Օրինաց ծրագիրներն պէտք են ներկայացուիլ նախարարաց ձեռք և իշխանին հրամանաւր :

102. Ազգային ժողովը կարող է ինքրել իշխանին որ հրատարակեալ օրինաց մէջ բաղձաշուած բարեփոխութիւններն ի դարձ գրուին , բայց նոր օրէնքներ չեն կրնար ներմուծուիլ եթէ ոչ իշխանին հրամանաւր :

103. Կառավարութիւնը կրնայ ետ առնուիլ Ազգ. ժողովոյն ներկայացուած օրինաց ծրագիրները , երբ տակաւին քուէի ենթարկուած չեն :

104. Ազգային ժողովը կարող է օրինաց ծրագիրները բարեփոխել :

105. Եթէ կառավարութիւնը չընդունի բարեփոխութիւնները , կարող է օրինաց ծրագիրները ետ առնուիլ կամ հարկաւոր բացատրութեամբ հանդերձ նորէն ներկայացնել :

106. Ազգային ժողովը կողմէ մերժուած օրինաց ծրագիր մի , չկրնար կառավարութեան կողմէ կրկին ներկայացուիլ այն ժողովոյ որ զայն մերժեց , բայց կրնայ հետեւեալ ժողովի մի ներկայացուիլ :

107. Օրինաց ծրագիրներն քուէարկութեան չեն կրնար ենթարկուիլ մինչև որ անդամաց մեծագոյն մասը ներկայ չլինին :

108. Անդամք կրպարտաւորին անձամբ և ձայնիւ իրենց քուէները տալ : Քուէարկութիւնն կրնայ գաղտնի լինել երբ տասն անդամէն աւելին կը լինէր :

109. Ազգային ժողովը ձայնից մեծամասնութեամբ կ'որոշէ ամեն խնդիր :

110. Ձայնից մէջ հաւասարութիւն որ լինի , ձրինաց ծրագիրը մերժեալ կը համարի :

111. Ազգային ժողովը կողմէ որոշուած ամեն խնդիր պէտք են ի խանին ներկայացուիլ , որ կամ կը հաւանի որոշման , կամ կը մերժէ ժողովոյն նիստերը օրաձգութիւն տալ :

112. Հաշուէկշիռ մի պէտք է որ ամեն տարի ներկայացուի ժողովոյն :

113. Հաշուէկշիռը ժողովոյ կողմէ ընդունուելու պէս , իշխանին կը դրկուի որ զայն կը վաւերացնէ :

114. Ազգ. ժողովը հաշուէկշիռն վիճաբանութեան տակ կ'առնու յօդուած առ յօդուած , և եթէ կան քննարկներ որոնք կամ պիտի փոփոխուին կամ մերժուին , թէ փոփոխութեան

և թէ մերժման : պատճառները պէտք են ցոյց տրուին :

115. Ի դիպուածի յորում Ազգային ժողովը չկրնայ դուրսբերուիլ և կամ փոխառութեան մի համար վարկ պէտք ըլլայ , նախքան տարւոյն հաշուէկշիռը իբր հիմն կ'առնուի նախարարաց երաշխաւորութեան տերքը , մինչև որ սոյն միջոցը հաւանութիւն ընդունի յաջորդ ժողովոյն կողմանէ :

116. Ոչ մի փոխառութեան համար չկրնար պայմանադրութիւն լինիլ առանց ժողովոյն հաւանութեան :

117. Երբ կառավարութիւնը փոխառութեան մի պէտքը կը տեսնէ , կրնայ արտաքոյ կարգի նստի համար ժողովը գումարել :

118. Եթէ ժողովը չկրնար գումարել , իշխանը կարող է , նախարարաց և պետական խորհրդին հաւանութեամբ կնքուելով փոխառութեան գումարը որոշել , այն թէութեամբ որ յաջորդ ժողովը սոյն որոշումն ընդունի :

119. Քուէարկեալ փոխառութեանց վարկերուն մէջ չպարունակուած ծախուց համար իշխանը կարող է պահեստի դնել աշխույթեան գանձէն գումար մի , այն թէութեամբ որ անկէ ետքը որոշուելով գումարէն չանցնի :

120. Իշխանն ամեն տարի պիտի գումարէ ազգային ժողովը , նշանակելով գումարուելոյ ժամանակը և նիստերուն տեղութիւնը , բայց կրնայ արտաքոյ կարգի նստի ալ կոչել երբ հարկաւորի :

121. Գումարման տեղը նոյնպէս նշանակուած պիտի լինի հրաւիրանաց հրամանագրին մէջ :

122. Կանոնաւոր նիստերը կրնան երկարիլ իշխանին և ժողովոյն հաճութեամբ :

123. Իշխանը կը բանայ և կը փակէ նիստերը թէ անձամբ և թէ օրինաւորապէս հաստատեալ պատուիրակի ձեռքով :

124. Նիստը բացուելէն յառաջ անդամք կը պարտաւորին Սահմանադրութիւնը պահպանելու համար երդում տալ և միայն իշխանին և ժողովրդեան բարօրութիւնը խնդրել :

125. Կրօնական անդամք երդում չեն տար , այլ հանդիսապէս կը խոստանան նոյն ընթացքէն չձգել :

126. Իշխանը նիստը բանալուն երկրին վիճակին որպիսութիւնը մէջ կը բերէ և ժողովոյն ներկայացուելով օրինաց ծրագիրները կը ծանուցանէ :

127. Ժողովը իշխանական ճառին պատասխան մի կը ներկայացնէ :

128. Իշխանը զովք գումարելէն յետոյ կը նստի նիստի և երկարաձգել , բայց առանց ժողովոյն հաւանութեանը երկու անգամէն աւելի չկրնայ երկարաձգել :

129. Իշխանը կրնայ զգային ժողովը լուծել և ուրիշ ժողովը ամար սուր ընտրութիւններ որոշել :

130. Նոր ընտրութիւնները պէտք է չորս ամսուան մէջ կատարուին , և նոր ժողովոյն գումարումը կրնայ տեղի ունենալ լուծուելէն վեց ամիս ետքը :

131. Ժողովոյ անդամք չեն կրնար նիստերը ներառանց իշխանին հրամանին , և չեն կրնար դարձեալ նիստ կազմել չընտրի մի փակուելէն յետոյ որ լուծման պատճառաւ տեղի կուենայ :

132. Նիստերը գումարուած քաղաքին մէջ չընակող անդամք իրաւունք ունին թէ՛ բնակութեան և թէ՛ ճանապարհի ծախս ընդունել նիստերը բացուելու և փակուելու միջոցին : սոյն ծախուց գումարը ըստ օրինաց պիտի որոշուի :

133. Սահմանադրական ժողովը կը բացուի ի կողմանէ իշխանին , առ ժամանակեայ խնամաւարի կամ նախարարաց խորհրդարանին :

134. Իշխանը Սահմ. ժողովոյ անդամները ի նիստ կը հրաւիրէ հետագայ պատճառներուն համար . 1. երկրին սահմանաց փոփոխութեան խնդրոյն վերայ քննութիւն ընելու . 2. տաւաղութեալ խնդրները պիտի որոշուին ներկայ եղող անդամաց մեծամասնութեամբ . 3. կազմական Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւն ընելու . երկու երրորդ մասին մեծամասնութիւնը հարկաւոր է : այսպիսի խնդիր մի ընդունելու :

135. Խնամակալին կողմէ կրնայ Սահմ. ժողովը գումարել սահմանաց փոփոխութեան վերայ քննութիւն և որոշում ընելու համար : այսպիսի խնդիր մի ընդունելու համար քուէի մեծամասնութիւնը հարկաւոր է :

136. Նախարարաց խորհուրդը կրնայ Սահմ. ժողովը գումարել նոր իշխան մի ընտրելու համար երբ ամբողջ պարապ է առ ի չգոյէ ժառանգի . այս բանին համար երկու երրորդ մաս կազմող անդամաց ներկայութիւնը բաւական է :

137. Սահմ. ժողովը կը բաղկանայ ազգային կանոնաւոր ժողովէն , յաւելմամբ եպիսկոպոսաց , դատաւորաց և ազգային ժողովոյն շանդամակցող պաշտօնէից , բայց հոն ներկայացեալ դատարանները , և ընտրեալ երեսփոխանաց թիւը , որոնք կանոնաւոր ժողովոյ մէջ ամբողջութեամբ , պիտի կրկնապատկի : Այս վերջինները նոյն եղանակաւ պիտի ընտրուին ինչեղանակաւ որ ընտրուած են օրէնսդիր սովորական ժողովներէ :

138. Իշխանը , հապա իրարու հետ յարաբերութիւն ունեցող մայր լեզուներ :

Այն միջոցներուն քաղաքական պարապ մը լեզուագիտութեան մասին քննութեանց նոր ասպարէզ մը բացաւ : երբ Անգղիացիք Հընդ-կաստանի տիրեցին , Հնդկացիք նուիրական հին լեզուն եղող սանսկրիտը Սեմիտիկ իւրաքանչիւր մեծ գիտուն բանասիրաց ուշադրութիւնը գրաւեց : Արդ՝ ասի անոնց համար զարմացման և ուրախութեան միջակ նիւթ մը չեղաւ , երբ այն սքանչելի բարբառը գտան , որ ոչ թէ միայն Հնդկացի լեզուներուն և հին Պարսկերէնին զանազան ճիւղերուն արմատն էր , այլ նաև այն արմը որ եւրոպական լեզուներու ծնունդ տուած էր , զոր օրինակ Բունարէնը և Տիտոնէրէնը իրենց ճիւղերով մէկտեղ , նոյնպէս նաև Կելտերէնը և Սլաւերէնը իրենց զանազան կաղապար պոէթիկներով : Անկէ ի վեր լեզուաբանական յեղաշրջումը ծաղկեցաւ և գիտութիւնը հաստատուն հողի մը վրայ տեղափոխուեցաւ , ընդարձակ և բերրի ուղի մը , յորում քայլերով մեծամեծ և գեղեցիկ գիտութիւն հասաւ : Սանսկրիտ լեզուին ուսումը , որուն գրեթէ եւրոպայի բոլոր մասերու գիտունները աշխատեցան բացարձակապէս եւրոպական լեզուներու արմատական միութիւնը հիմնել , ի բաց առեալ երկու բարբառ որոնք քիչ տարածութիւն ունեցան , այսինքն Ֆիներէնը(1) և Պատգերէնը :

(1) Ժողովուրդը բնակեալ ի Գարաւակողմից քաղաքին էր : Ասոր , որ կարծի լինէր յառաւիգ Հոնաց :

զանոնք , և անոնց վրայ եղած դիտողութիւնները խիստ պայծառ են , և մեզի հակառակը դատելու տեղի չեն թողուր :

Նախնական լեզու մը գոյ էր ուրեմն , այս ճշմարտութիւնը կապուած է նաև նախնի մարդու մը և նախնի ընտանիքի մը հետ :

Այս ամենը հաւատալ կուտայ մեզի , որ այս նախնի բարբառը ստիպողական պէտք էր ըլլալ (on n'a p  s)(1) լեզուն , մտերիմ յարաբերութիւն մը գոյ էր բաւական առարկայներու և իրենց կոչման մէջ տեղ . ինչպէս հռոմէացիք շուէլը , Կարտին Դաւիթ , Իմիլ Բաւիթը և այլն , այնպիսի բարբառով բացատրուած էին որոնց ձայնական հնչիւնը ականջին լողովութեան տեղի կը տար մի հետեւորդութեան որ որոշեալ առարկային գաղափարը կը զարթուցանէր : Բայց այս խոսքան լեզուն որ ըստ երևոյթին մինակ միավանկ բառերով կը կազմուէր , չ'ուշացաւ փոխուելու : Անոնք ուրիշ ամեն ժողովրդոց մէջ , նախնական լեզուն այս անդամատութեան յիշատակը պահած է : Մովսէս , պատմագրաց այս ամենէ հինը , սոյն արկածը ջրհեղեղէն ետև կը դասէ և զանի բաբիւն կը կոչէ , որ կընշանակէ Բաւիթը : Հակառակ լեզուին մանկութիւնը

(2) Այս բառին ձայներն յօրինել դժուարին էր : մեզ եթէ ոչ անկարելի : Այս բառին ստուգաբանութիւնն և որեւէ առարկայի մը լեզուին հնչիւնը , ջրվեժին , արծաթին կամ կոնքիին է : Եւրոպացիք , հոն միակ բառ մը գտնել բացասիրաց կրպարտեցին :

չընդապատող խորին մթութեան , յամու լեզուաբաններ այս խնդիրը լուծելու յոյսին վրայ հաստատ մնացին , որնոր բանասիրութեան անլուծանելի խնդրոյն կընմանի : Աստուածաշունչի մեկնիչները և աստուածաբանք որք երևելի դիտուներ էին . զոր օրինակ Ժիւսք Լիւրս , Վոսիուս , Տոմ Գալլէ այս նախնական լեզուն երաշխեցին մէջ գտնել ուզեցին . յետոյ Լիւրանու Մարտինսերը , Թէոփոթէ , Ամիրս , Միլիքուս և այլն հետզհետէ բողբոքեցին և հաստատել ուզեցին թէ՛ այս նախնականութիւնը ի թովպացոյց , Ասորոց , Գաղղէացոց և Հայոց լեզուաց մէջ կը գտնուի : Իսկ Եգիպտացիք և Չինացիք կարծեցին թէ՛ իրենց ազգային լեզուն երբեք ուրիշ լեզուի մը պէտք չէր տալ լեզուին նախնականութեան իրաւունքը : Վերջապէս արժանաւոր այլ քմահաճ գիտնականք ոմանք ջանահար եղան ապացուցանել ըստ իրենց ընտրութեան , բարբառի մը հնութիւնը , զոր իրենց պաշտպանութեան ներքև առնելու կարծեաց մէջ կը գտնուէին : ոմանք վարի Պրըդանական (bas-breton) լեզուն պաշտպանել ուզեցին , ոմանք ևս Ֆրանսերէնը , այլք Պատգերէնը (bas g  ) և այլք ևս Կելտերէնը (celtique) :

Բայց այս ամեն հակասական դրութեանց ծուռ դատողութիւնը ջնջուեցաւ այն օրը , որ բանասիրութիւնը դրական դիտութեանց բացուող շաւղին մէջ իրողութեանց գննութիւնը ընդունեց իբր փղբունք և իբր առաջնորդ իւր փորձերուն : Այսօր ալ մայր լեզու ըսուած բա-

վրայ անդամները :

138. Նախագահն և դիւանի միւս անդամք ազգ. ժողովոյ ձեռնադրելու անդամաց մէջէն պիտի ընտրուին : Ընտրութենէ առաջ Ռուզար Էկզարքը կամ իւր փոխանորդը պիտի նախագահէ :

139. Սահմ. ժողովը ինչ բանի համար որ դուստրուած է , անկէ զատ նիւթի վերայ չպիտի գրադի , և գործերը վերջանալէն յետոյ պիտի լուծուի :

140. Սահմ. ժողովը Էրնայ իրաւասութիւն ունենալ սոյն Սահմանադրութեան 83էն 85, 88 էն 97, 107, 108, 124 և 125 յօդուածոց վերայ :

141. . . . (Օրինակուած է) :

142. Պետական խորհուրդը , որ կը բաղկանայ իշխանին կողմէ անուանեալ և ազգային ժողովոյ կողմէ ընտրուած անձինքներէ , տառնումէկ անդամներէ պակաս չպիտի լինի :

143. . . . (Օրինակուած է) :

144. Ազգային ժողովոյ կողմէ ընտրուած անդամաց թիւը կառավարութեան կողմէ կոչուած ներուս թուոյն համեմատ պիտի որոշուի :

145. Պետական խորհուրդը ազգային ժողովոյ անդամաց մէջէն ձայնից մեծամասնութեամբ կը ընտրուի : Խորհրդականք երկու տարուան համար կը կոչուին :

146. 143-րդ յօդուածին մէջ յիշատակուած անձինքներուն մէջէն իշխանն ինքը կը նստի գահը և փոխ նախագահը պետական խորհրդոյ :

147. Պետական խորհրդոյ կողմէ քննուելիք գործոց կարգը իւր ատենագրութիւն ձեռքովը կ'որոշուի :

Ռուսաց կայսեր դիւ Գաւառագործին :

Լրագրին վերջին թիւը հրատարակուելէն ետեւ օր յետոյ հեռագիրն ծանոցց մեզ Ռուսաց վեհ. կայսեր կենաց դէմ գործուած սոսկալի դաւաճանութեան լուրը : Բարեբաղդաբար հետ զհետէ արձակուած չորս հարուածներէն և ոչ մին գիպելէն Ն. Վեհափառութեան անձին . և դաւաճանողն անմիջապէս բռնուելէ , որ կը կոչուի Սոխոլով : Սոյն գէպքն անգի ունեցաւ ամսոյս ինչ Զատիկի օր : Զերբակալուած միջոցին ուղերէ մարդ տապանը զինքը թուով սպաննել , զոր քովն ունի եղբւր պատրաստի , բայց չեն թողուցեր , և Պոլսոյ Պետրոս կոչուած ամրոցին մէջ բանտարկուելով զգուշութեան տակ դուրսէն հարկէն իւր կենաց չվնասէ , և իւր միջակիցներն խոստովանի թէ ոչք են , թէպէտ նո վերջին յամառութիւն և ոչ միոյն անունը կը յայտնէ :

որոնք ամենեւին Հնդկացի լեզուին հետ յարաբերութիւն չունին : Այս է ահա որ հնդկա-եւրոպական խումբ կը կոչուի , որուն սրբանն է Գալիի ձորը և Կովկասեան կիրճերը , այսինքն կասպից ծովուն և Հիմալայա լեռանց չիթային հիւսիսային կողմին մէջ տեղը : Երկու գաղթականութիւնք , վրաց. Պ. Ժէհան , (Էլ-Գալի-Բա-Գալի) եղած են այնպիսի ժամանակաց մէջ , զորս պատմութիւնը չ'ճանչնար մին հիւսիս դէպ ի Պարսկաստան և աւելի յարեալ մինչև կանծի երկիրներէն անդին , միւսը թէ կասպից և փոքր-Պոլսոյ հիւսիսէն , թէ հարաւէն և Ռուս լեռանց կողմէն գէպի եւրոպա ուղղուած : Այս արի և յառաջագետ ցեղը ժամանակ առ ժամանակ , Ֆինական , Թաթարական և Սեմական ցեղերու հետ ընդհարած է , հետզհետէ ինքնուրու , Գերմանները և Սլաւները եւրոպա մղելով , մինչդեռ յիշեալ արեւմտեան մասին մէջ Պարսկերէնք և արեւելեան մասին մէջ սանսկրիտէն էր : Այսօր հնդկա-եւրոպական ընտանիքը զաշխարհը լծի տակ առած և քաղաքակրթած է , ինքն է որ կերելի թէ այսօր հետեւ բոլոր մարդիկը նախախնամական եղբայրութեան մը մէջ միացնելու առանձնա-նորհութիւնն ունի :

Սանսկրիտ բառը չափաւորեալ , չափաւոր , կը նշանակէ , և որուն գրութիւնները (որոնք զինքը մեղի ճանցողցին) Գրիստոսի թուականէն իսկ շատ յառաջ են , ինչպէս որ վերը ըսինք , հնդկա-եւրոպական խմբին արմատն է ուրեմն որ կը բաղկանայ վեց ընտանիքէ , զոր օրինակ

Յիշեալ անձը յայտնի է որ Նիհիլիստ կոչուած յեղափոխական խմբին կը վերաբերի , որ երթալով զօրանալու և ընդարձակելու վերայ է բոլոր ուսական տէրութեան երկիրներուն մէջ , և չյուսացուի որ վեհ. ձայնը կարենայ որեւէ մեծագոյն հարուածով արմատաքի ջնջել նոցա անուելի վոհմանները , ինչպէս ասած է ցաւակ-յութեան համար իւր մտ գաղղններուն , թէ ասոնց յանդգնութիւնը չափն անցած լինելով , տկամայ պիտի ստիպուի արտաքոյ կարգի միջոցներ ի գործ դնել ոչ իմ անձիս այլ ընկերու-թեան և Ռուսոյ ապահովութեան համար :

Մ. Ս. Հ. Ս. Գ. Ո Յ Ժ

Յովսէփ Վարդան փաշա , որ ծանօթ է ազգիս իւր գրականութեամբ , անցեալ ամսոյ 23-ին առ Աստուած փոխեր է ի հասակի 66 ամաց , և հետեւեալ օրը իւր մարմինը Ֆէրի գէղի գերեզմանատունը բերուելով թաղուեր է բաւական չքեղ յուղարկուորութեամբ :

Հանգուցեալը , որ հոռմէական Հայ հասարակութեան կը վերաբերէր երկար միջոց զանազան պաշտօններ վարած է տէրութեան ծառայու-թեան մէջ ի շնորհս իւր մօրը Կէրիսիքի Սա-րիամին որ ծանօթացած էր արքունի կանանոց-ներուն : Միտի արեանց դպրոցին մէջ կրթու-թիւն և ուսում ստանալով՝ քաջ հայկաւրան էր , և տէրութեան պաշտօնից մէջ ևս մտնելուն տաճկարանութեան մէջ ալ վարժուեցաւ : 17 տարի Մեծա-Հայկա-Խմբի խմբագրութիւնն ը-րաւ , յորում ոչ այնչափ ազգասիրարար որչափ իւր պաշտած կրօնին եռանդովը աշխատեցաւ , յօգուտ Հոռմայ , թէպէտ ևնք անարարեալ էր կրօնական մասին : Յետ այնորիկ թէ՛ Երեւանի Խմբի խմբագրակից եղաւ , և միշտ կ'աշխա-տէր գրական ասպարէզին մէջ , և իւր գեղեցիկ տաճկարանութեամբ , վսեմ ոճով և ընտիր խոր-հրդածութիւններով իւր ընթերցողաց ուշք գը-րաւած էր : Ուստի իւր մահը սոյն տեսակետով՝ ցաւալի է ընդհանուր ազգիս և իւր կորուստն անդարմանելի :

Ներկայ ժամանակիս ազգային ոգին , ինչպէս յայտնի է , ուսման քնն. գիտութիւնը ընդհա-նուր տարածելոյ միջոցներուն մէջ կեդրոնացած է , իւր միակ հաստատութիւն ազգայնութեան և յառաջադիմութեան : Եւ բնորոշմիցս ե-ղած է սոյն միջոցս ազգին վերածննդեան հա-մար , հարկ է մեզ ասել թէ , նորա անհրաժեշտ

Հնդկաց բարբառները , Պարսկերէնք , Կելտե-րէնք , Սլաւերէնք , Գերմաներէնք և Յունա-Լատինական լեզուները , ընտանիք՝ որ իրենք իսկ անհամար ստորաբաժանումներ ունին զորս աւելորդ է հոս յիշել :

Այս նախնական գիտողութիւնք , գաղափար-ներու տրամաբանական կապով մը , քմեղ գէպի գաղղիական լեզուին ծննդեան և կազմութեան կը տանին :

Անհամարներու և ընտանիքներու նման լեզու-ներն ալ իրենց որդիները և նախնիքը ունին , մէկըի առնելով քանի մը նուազ խումբեր որք մասալախտ Լըֆէպրին ըրածին նման՝ Էրնան կրկնել զես իսկ նախահայր մ'եմ : Այս տեսա-կետով մեր ազգային բարբառին (Գաղղիերէն) ծննդաբանութիւնը հաստատելը դժուար չէ . նախապէս օանսկրիտէն յուսով կը գայ , սակայն իւր անմիջական նախնիքն են Լատիներէնք և Կելտերէնք . այս վերջինք ուղղակի Հնդկական հին արմատէն ելած և անյիշատակ ժամանակի մը մէջ կոլուայի հողին վրայ կրկին մշակուած է . իսկ առաջինք , այսինքն Լատիներէնք՝ Յու-նական և Թուրքական խառնուրդ էն ծագած և Հռովմէական յաղթութեամբ մեր նախահարց անցած է , Ռուսի Գաղղիական բաղմամբիւ բա-ռերու Գերմաներէն լեզուին հետ ունեցած յայտ նի նմանութեան հակառակ , այս վերջինք , այս-ինքն Բաւնարէնին պարտաւոր չենք , որ մի մի-այն Լատին գիմակի մը տակ ներկայացաւ մեզի Լատին անցագրով մը :

(Պիտի շաքունակիս) :

պայմաններէն մին է նաև աղգային եկեղեցւոյ զարգացումն ալ , որ , գէթ առայժմ , միակ կապ է ազգայնոց միութեան : Ռուսի կարևոր է սոյն նպատակու մի քանի դպրոցներ հաստատել կրօնադէտ , աստուածաբան և գործունեայ ե-կեղեցականներ ունենալու համար , որոց աշ-խատութիւնն ու պարտքը ինի օտարաց և գայ-լոց դէմ պաշտպանելու գործն անմեղ ոչխարները :

Սոյն պէտքը չգացած լինելով հանգուցեալ ազգասէր Պ. Մանուկ Որդ անանեանը , իւր հայ-րենեաց , Նոր Զուղայու մէջ , ուր բողոքականք մեծ գերեզ կը խաղան , հոգեւորականաց դպրոց հաստատելու համար բաւական դուստր մի կը-տակեր է , ինչպէս կ'աւետէ մեզ հետեւեալ տե-ղեկութիւնը զոր հաղորդած են մեզ ի Բաղա-վոյ : Կը յուսամք որ առանց ժամանակ կորու-սելոյ պիտի փութան՝ որոց որ անկ է , լուսա-հոգւոյն վերջին և սրբազան կամքը ի գործ դնել , յօգուտ ընդհանուր ազգիս :

ՀՈՐԵՆՈՐԱՆ ԴՊՐՈՅ

Ի վաղուց հետէ ի 1846 թուականէ կարևոր իմն խնդր բանալոյ զհոգեւորական իմն դպրոց ի Նորն Զուղա նպատակաւ կրթելոյ յաստուա-ծաբանական մակացութիւնս զհոգեւորականս տեղոյն ի բուրուք մատակարարութիւն Աստ-ուածային սուրբ պաշտամանց յուղեցաւ երկա-րապատում յօգուածովք յոմանս ի բանասէրս ազգիս կողմանցս : Նիւթ իմն կարևորագոյն ար-ժանի նկատողութեան , մանաւանդ յայտմ լու-սաւորեալ դարու : Առ կենդանութեամբ հո-դելոյս տեառն Յովհաննու Ուրէնեան արագը-նադոյն Արքեպիսկոպոսի սրբոյ Ամենափրկչեան վանացն Զուղայու ի նկատի առաւ այս կարևոր աղբօգուտ խնդիր , և թէ և հաստատեցաւ ի բաղմաց տենչային հոգեւորական դպրոց , և զամս երկու անընդհատ շարունակեցաւ , բայց վիշտ է ինձ խոստովանիլ և ցաւալի իսկ ամենայն աղգասիրաց զգուշման նորին լսել զպատճառա-նքս : Նախ անմիջաբանութիւն ծնունդ տգիտու-թեան էարկ ի միջի զինքնու աւելութեան և խռովութեան , երկրորդ դրամական նպատակից պակասութիւն թարց որոյ չզորեաք առնել ինչ յօգուտ և ի շինութիւն ազգի արգել խափան-եաց չայն ի սպառ : Խնդիրն մնաց ի կախ ի ցաւ սրտի ճշմարիտ ազգասիրաց : Թանցանել Ժամա-նակաց և յանհետանալ բաղմաց ի մոռացոնս անկաւ այն կարևոր նիւթ բողոքովին :

Բաճախեցան յայնժամ դպրատունք նորա-ղանդից , ազգ մեր բարձիթողի արարեալ զուսումն մայրենի լեզուին , ի նոսին կրթեաց և կրթէ զաւակունս իւր , որոյ ի զարգանալոցն լսին և ընուն գերեզակայութիւն իւրեանց օտա-րամուտ և նորածն դաղափարք և հեռացան և հեռանան տակաւ առ տակաւ ի սուրբ եկե-ղեցւոյ , պատճառս և փաստս կցկցեալ թէ հո-գեւորականք մեր առհասարակ չունին կրթու-թիւնս բոս չափու եւրոպականացն հոգեւորա-կանաց . ուրեմն եթէ այսպէս շարունակեցիք վիճակ և ընթացք հոգեւորականաց մերոց , և տարակայութեան ժողովրդոց , ոչ է հեռի ժա-մանակն յորժամ թափուր եկեղեցին մնացէ քահանային և քահանայն զարգարուն տաճա-րին , Բեառ և ոչ մի սոգտանս դնեմ ես այսու քահանայից , պաշտօնէից Տեառն . քաւ և մի լիցի . զի բւր արգեօք ի բունակալ պետութիւնս Պարսից վայելազարդ համալարանք , որպէսզի հոգեւորականք մեր կրթեցին յաստուածաբա-նական մակացութիւնս հանգոյն եւրոպականաց իշխեմ իսկ ասել , զի եթէ ունէին մերքն պա-տնհոթիւնս և գտանէին ի ներքոյ քաղցր և ազատ խնամակալ քրիստոնեայ պետութեանց գլխին և գերազանցէին զնոքք առաւել յոյժ : Վերջաւորեցուք զիսոս մեր , բնորոշմի խն-դիրն ի բաղմաց հետէ ի կախ է մնացեալ սակս պակասութեան դրամական նպատակից , ուստի քաղցր է ինձ աստանոր ի գրի առնուլ և ածել ի դիտութիւն ազգայնոց , զի երջանկայիշատակ պարոն Մանուկի Որդ անանեան կտակ աւետէ ահա ազգին ուրախ իմն լուր , այն է աւանդումս գուժարաց ինչ ի պէտս հոգեւորական դպրոցի միոյ , կառուցելոյ ի Նորն Զուղա . ահա դրամ , նպատու , և պատնհոթիւն . Ժեմեալ գերեզմ

մինչ ջերմ է—և տուր ապագայ հոգեորակա-
նաց քոյ աշխարհի իմն կրթութիւն պատկանեալս
սրբազան և ծանր պաշտամանց իւրեանց, որ-
պէսդի ի դէպս վիճակաւորութեան նոցին ի կող-
մանս Հնդկաստանի, մարթացին յԱղատն ի վեր
ի Մասիս ամել զկիսամնաց աղբին մերոյ զուշե
զուրուշ ի Հնդկիս, ուր անսպառ կրօնից հան-
գիտութիւն ընդ լուսաւորեալ և քաղաքակիրթ
գրացիս սպառնայ մեզ յաճախ աւաղելին ազ-
գայնաւորութիւն :

Գ. Գ. ԳԱՄԱՐՆԱՆ

Զմիւռնիա, 14 ապրիլ 1879

Մեծապ. աղա Յ. Ի. Ս. Բեդերուրուր,
Ընդունելով իմ զմեծարոյ նամակ Զեր որ ի
22 մարտի, հետապնդեալ յամենայն փոշտառու-
նքս քաղաքիս, հուսկ ապա գտի զձեռագիր
մատենան պատմութեան Երուսաղէմի յԱճէն-
ցիան Աւստրիոյ, և առ պակասութեան յայտա-
գրի (սնդակ) բազում գոյնաւորութեամբ և մեծ
ծախիւք յաջողեցաք ի ձեռս բերել ի Մաքսա-
տանէ, երաշխաւորութեամբ Աւստրիացի վա-
ճառականի միոյ, որոյ վասն խնդրեմ առաքել
զյիշեալ յայտագիրն, առ ի աղատել վնաս յե-
րաշխաւորութենէ իւրմէ : Մնամ շնորհապարտ
Տ. Հ. Թ. Ս :

Ն ՈՒ Ն Կ

Քառէն ճանցեալ է քիլի

Խանձաղամիտ ոմն Սպանիացի, այր փառասէր
և անձնապարծ, առաջի ընծայեցուցեալ էր
զանձն իբր հետամուտ պաշտօնի երեսփոխանու-
թեան, վասնորոյ և զբազում տիւս և զգիշերս ի
նոյն ծախեալ էր ի վաճառել քուէթուղթս յա-
նուն իւր : Եւ եղև իբրև բացաւ քուէթուղթս,
և ոչ յաջողեաց նմա ունել մեծամասնութիւն,
սկսաւ տրտմել և զմօրուս իւր փետել : Մի ոմն
ի բարեկամաց տեսեալ զնա յայնմ վիճակի, և
իմացեալ զպատճառն, ասէ. «Մի տրտմիր բա-
րեկամ, զի եթէ ոչ եւ քուէն ձեր, գիտեա՞լ զի
մնաց այն ի յատակս տփի, ուր կայ յապտիկ
և չիք երկիւղ կորստեան :

Գրաստ

Ոմն ի նիւթապաշտից աղանդոյ, այր հաս-
տաւարմին, հանդիպեալ գիւղականի միում ի
մուտս դրանց քաղաքին, եհարց՝ եթէ կարիցէ
արդեօք մտանել ընդ դուռն : «Դիւրաւ կարիս
անցանել, ասէ գիւղականն : Ղի միով ժամաւ
յառաջ տեսի անցանել ընդ այս գրաստ մի
բեռնաբարձ :

ՏԵՂԼԿԱՆԻՐ

Բ. Դուռը որոյած ու հրամայած է վիւղայթիւնե-
րուն, որ այսուհետեւ դատ ունեցողները առանց
մինչև հիմա եղածին պէս կանխաւ իրենց աղեր-
սաղբերը ընդհանուր կառավարաց կողմէ
վճարել տալու, ուղղակի դատական ատենից
մատուցանեն, որով մեծապէս կը դիւրանայ դա-
տական գործերը :

—Քաղաքիս տեղական (պէլէտիէի) ժողովոյ
ընտրութիւնքը շարժուս սկսան յանձնախոր-
հրդոյ հսկողութեան ներքե, որոյ անդամք են
հասարակութեանց երեւելիներէն և նախագահ
Էմին—Պէյը : Քուէթուղթիւնը վաղը կը վերջա-
նայ և անմիջապէս պիտի որոշուին ընտրելիներ-
ը : Ինչպէս անգամ մի ըսած եմք քաղաքս եր-
կու իրարմէ զատ չընանակաց պիտի բաժնուի,
և երկուսն ևս իրարմէ անկախ տեսչութիւն և
պաշտօնէութիւն պիտի ունենան :

—Չատկական տօներն անցան խաղաղութեամբ
ի ձայն հրացանաց և ատրճանակաց, ինչպէս
սովորութիւն է Յունաց տօնել Թիւուսի Յարու-
թեան յիշատակը : Հետեւապէս սոյն դատապար-
տելի սովորութեան մի քանի անձինք զհուռե-
ցան թէ վերաւորութեամբ և թէ մահաւորութեամբ, որոց
մէջ աւելի ցաւալին էր այն հնդեւտասանաց
պատանին որ իւր մէջքը և գրպաններուն մէջ
բաւական վառօք կրելով, երբ սիքար մի շինած
վառել կուզէր, կայծ մի գիպելով անոնց՝ յան-
կարծ կը բռնկի և շարաշար կը տուժէ իւր սղա-
յական խելքն ու ազգ. եղած սովորութիւնը :

—Ռուսաց կայսեր կէնաց ազատութեան լու-
րը քաղաքս հասնելուն, հիւպատոսի կողմէ
տեղւոյս Բուռնաց եպիսկոպոսին հաղորդուեցաւ
և ըստ խնդրոյ հիւպատոսին գոհարանական ա-
ղօթքներ կարդացուեցան Ս. Փոտինեայ եկեղե-
ցոյն մէջ :

—Անցեալ կիրակէ առաւօտուն Հայոց Ս.
Ստեփաննոս եկեղեցւոյ մէջ ևս պատարագ և
գոհարանութեան աղօթք կարդացուեցաւ նոյն
նպատակաւ, ուր ներկայ էր Ռուսաց հիւպա-
տոսարանի թարգման մեծ. Տիլլէրեան Յովհան-
նէս Էֆէնտին :

—Ամոյս 5ին քաղաքիս կուսակալ բարձրա-
Համոի փաշան արքունի պալատան կողմէ, ուր
հաստատուած է քայմի բարձման համար կեդր-
յանձնաժողովը, հեռագիր մի ստացաւ յորում
վնհ. Սուլթանը իւր գոհունակութիւնը կը յայտ-
նէ թէ ընդհանուր կառավարչին և թէ անոնց՝
որոնք առաւօտսիրտ գտնուեցան քայմէներ ծա-
խու առնելով տէրութեան նուիրել :

Սոյն նուէրն ընդներուն մէջ նշանաւոր է
Թիրէի բնակիչ մեծ. Ալի փաշայ կոչուած անձը,
որ սոյն նպատակին համար ազգասիրաբար 500,
000 դահեկանի քայմէ պարգևեց գանձուն : Սոյն
նուէրն մէկտեղ հաշուելով մինչև անցեալ շաբ-
թու բոլորին գումարն հասած էր 1,300,000 դա-
հեկանի :

—Ամոյս 5ին բարձր. Խտիվին քարտուղար
Թա՛լադ փաշայ քաղաքս հասաւ, և նոյն օրը
մեկեղեցաւ ի Կ. Պօլիս :

—Աւստրո—հունգարական հիւպատոսարանը
Ֆրանչիսկոս Յովսէփ վնհ. կայսեր քանակհինգա-
մեայ արձաթի կոչուած ամուսնութեան հանդէսը
կատարեց երեքշաբթի, և սոյն առթիւ քաղա-
քիս Միլիթարեանց մատրան մէջ կատարուած
Ս. Պատարագի արարողութեան ներկայ գտնը-
ւեցաւ, ուր մեծ բազմութիւն նաւային պաշտօ-
նատարաց ևս եկած էին :

—Քաղաքիս դուռաւան ժողովը լուծուած
լինելով, նոր քուէթուղթիւն եղան ամոյս 5—
8ին և 167 քուէթի վերայ մեծամասնութեամբ
ընտրուեցան 16 անձինք. նոյնպէս ամոյս 12ին
քահանայից դասէն ևս 4 անդամք ընտրուեցան,
և կըմնայ թեմական երեսփոխանաց ընտրու-
թիւնը : որոցմի վպիտի լրանայ գաւառ. ժողովը,
ընդ ամենը 28 անդամէ բաղկանալով փոխանակ
36ի, ինչպէս էին նախորդ ժողովները :

—Զմիւռնիոյ Աւաջնորդ գեր. տէր Մելքիսե-
դեկ Ծ. վարդապետը այսօր կը մեկնի դէպ ի Կ.
Պօլիս, ուսկէ պիտի ուղևորի ի Ս. Էլմիսին,
յեսպիկոպոսութիւն ձեռնադրուելոյ համար :

—Անձրեկ խիստ մեծ կարեւորութիւն ունե-
նալով ներկայ օրոց բերանը չէր բացուեր երբ
կըսեմնէին հունձերը որոյ վտանգ կը պառ-
նայր : գահութիւն Աստուծոյ շաբթուս մի քանի
անգամ անձրեկեց և օդն ևս զովացաւ :

—Մարախներուն ջնջման համար բաւական
ջանքեր կը ջնջին, մանաւանդ դաւառ իո ներքին
կողմերը, և կը զըռուցուի թէ Ալաշհիւրի շրջա-
կաններէն ութ աւուր միջոցին մէջ իբր 36 000
օխայ ժողոված ու ջնջած են :

—Քաղաքիս Մորթաքիա կոչուած թաղը բա-
քոսական կուռոյ մէջ երիտասարդ մի միջամբ-
տութիւն ընելով, դանակի բաւական հարուած-
ներ կ'ընդունին, որոց մին մահաբեր լինելով՝
քանի մի ըսպէնք մեռաւ :

—Մէնէմէնի կողմը երեք աղպանոյի խաչա-
րածի մի վերայ յարձակելով եօթն ոչխարք կ'ու-
ղէն յափշտակել. ասկէ կուի կըծաղէ մէջեր-
նին, խաչնարածը ծնկէն կը զարնուի և աղպա-
նացւոց մին մեծ ի մահ կը վերաւորի :

—Սէօքէն կը զրկեն թէ՛ տեղւոյն բնակաց և
գաղթական Զէրքէղաց մէջ կուի պատահել և
մինչև տեղական իշխանութիւնը հարկադրել է
միջամտել :

—Ար.—հիսարէն ևս կը ծանուցանեն, թէ քա-
ղաքին շրջակաները ձիաւոր զօրաց փոքրութիւ
խումբ մի, որս գլուխ էր եազմըլարը Մէհմէտ
աղա Մանիսայի ոստիկանապետը, Աճէմ էշքիա
կոչուած երուղակապետին մէկ խումբին պատա-
հելով կուռի կը բռնուին : Զօրքերը Եօրիւկ-
ներու օղնութեամբ շարադ օրծներէն երկուրը

կըստ անոր, բայց իրենց կողմէ ևս ձիաւոր մի
կըստ անոր, և Եօրիւկներու չէմն կինն ալ
կը վիրաւորուի, որոյ համար եկած էին :

ՔԱՆԱԶԱՆ ԵՌԻՐԵՐ

Կայսերական կառավարութիւնը, կ'ըսէ հե-
ռագիրը, 21 միլիոն ֆրանքի փոխառութեան
համար պայմանագիր մի կնքեց, երաշխաւորու-
թիւն տալով կիպրոսի եկամուտները :

—Մալիս Վին յոտ նոր տու մարի, Բուլղարիոյ
իշխանին ընտրութիւնը պիտի լինի :

—Արեւելեան Բուլղարիոյ ընդհ. կառավարիչ Ա-
լէք փաշա ֆորթէն ճամբայ ելած է երթալ
իւր նոր պաշտօնին գլուխն անցնելու :

—Պ. Վիվիան Եգիպտոս կը դառնայ. կը հաս-
տատեն թէ՛ անդ զիական և գաղղիական զրահա-
նաւեր պատրաստ են Աղէքսանդրիա գալու :

—Խտիվը Պ. Բիվէրս Վալթըրի խմբագրած
պիւտճէի հրատարակումը արգելեց :

—Եգիպտոսի աւագանիք և գլխաւոր տնօնիք
երկու միլիոն իւրս ստորագրուեցան երկրին
գանձային պիտոյից օգնելու համար :

—Ռուսը Տոպրուճան բոլորօվին պարպեցին :

ԱՌՆԻՏՐԱԿԱՆ

Աֆիւն. վերջին գնոյ մէջ գրեթէ ոչինչ փո-
փոխութիւն տեղի ունեցան : Գարահիսար 125,
հասարակ 122, Եւրէ՛ 125—130, Թալէքուալէ
107, Բուրք վաճառուածն է 136 կողով : Պատ-
բաստի կան 2121 :

ԿԱՆԱԶԱՆ ԵՌԻՐԵՐ

Պ. ՏՄՈՒԹԻԻՆ ՀԻՆ ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ

Յիշեալ գառագիրքը երկրորդ անգամ տպուած
է Ս. Երուսաղէմի տպարանին մէջ, որոյ մէջ կը
գտնուի նաև Աւետեայ երկրին աշխարհագրա-
կան վիճակի տախտակը :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐԹՈՐ ՋՐԻԿՈ

ՊԼՊ

Թարգմանաց Բ. Կ. Սըլաճեան

67 երեսներէ բաղկանալ և մարտի տպագրութեամբ
սոյն ընտիր գործը, լոյս տեսաւ Արշալուսոյ տպարանէն :

Աւելորդ է հոշակաւոր բանաստեղծին սոյն վերջին
գործին վրայ գովասանել տալ, վասնզի մերազմեցնել
չափերը զիտեն թէ՛ ինչ մեծ համակրութեամբ ընդունու-
ած և արժապատ. հանած է Եւրոպայի մէջ այս գործը,
որու բովանդակութիւնը զիտաւորապէս պատկան կամ
կըրտական արգի իշխանութեան դէմ բողոք և յորդոր է
առ ի դարձուցանել զայն յորինաւորութիւն և բարեկու-
թիւն : Այս գիրքը կրնայ զգաստութեան տեղ նաև
մեր գաւ մը որո խայնարոյց, պէնագործ և փառասէր կը
դերականները : Այս փանոյթը թարգմանչին ընտիր ոճը
և հիմնալի ճաշակը, որով գրքին բոլոր տողերը կը փայլին
անգամ մը ևս կրարծրացնեն սոյն գրքին արժեքը ճա-
շակաւոր ընթերցողներու քով :

Կը ծանուցի հասարակ բառարգ մէջմիտ, Բ. Բարեկա-
նի քով :

Աղգային հիւանդանոցի փողոցը տիկին Եղի-
սարէթ Բարեկանի թիւ 9 տունը ծախու է :
Աւետել ուղղը կրնայ Պ. Բարեկի հետ տեսնուիլ
կը ծանուցուի նաև որ եթէ մերազգի գնորդ
չգտնուի հարկին օտարազգի ալ տրուելու է :

Սոբր Ստեփաննոս եկեղեցւոյ դիմաց Հայոց դե-
ղարանի դեղագործ Պ. Ժ. Բ. Վալէրի կը ծանուցանէ
Հայ հասարակութեան որ տղայրը պատուաստելոյ
համար նոր ու քարմ պատուաստ (աշը) ունի քովը,
ուզողը կրնայ դիմել յիշեալ դեղարանը : Աղբաւ ըն-
տանեաց համար ձրի է :

Տէր տաղարոյս,

Պ. Լուս Գ. Պալաշալիս :

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆԻՑՈՒՍՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ